

39 ve 41 Numaralı Konya Şer'ie Sicillerinde Küfür Sözleri*

Swearwords In Konya Sharia Court Records Numbered 39 and 41

İbrahim YILMAZ*

*Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

e-mail: ibrahim.yilmaz@hbv.edu.tr

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI: <https://doi.org/10.34083/akaded.626220>

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

İbrahim Yılmaz, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0001-5690-2634

Geliş Tarihi/Received : 28.09.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 12.10.2019

Atıf/Citation

Yılmaz, İbrahim (2019). 39 ve 41 Numaralı Konya Şer'ie Sicillerinde Küfür Sözleri.

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 3 (3), 346-353.

DOI: 10.34083/akaded.626220

Öz

Kontrol edilemeyen duyguların dışı vurumu esnasında ağızdan çıkan ve toplum tarafından ayıp kabul edilen küfür sözleri, hukuki bağlamda da suç teşkil eder. Bu sebeple, ceza yargısına ait belgelerin bir kısmını da küfür davaları oluşturur. Toplumca hoş karşılanmaması, küfrün özellikle yazı dilindeki görünürlüğüne oldukça sınırlamaktadır. Türk kültüründe küfrün yeri geçmişten günümüze incelenmek istenirse başvurulması gereken kaynakların başında şer'ie sicilleri gelmektedir. Osmanlı hukuk sisteminin temel kayıtları olan şer'ie sicilleri, kültürümüzün çeşitli yönleriyle ilgili önemli veriler sunmaktadır. Küfür gibi dile ait unsurlar da bunlardandır. Şer'ie sicillerinde yer alan küfür davalarının incelenmesi; geçmişten bugüne küfür sözlerinin ilhamını nelerden aldığı, nelere yöneldiği gibi soruların cevabını bulmada büyük katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada, Konya iline ait 39 ve 41 numaralı şer'ie sicillerinde yer alan küfür davaları ele alınacaktır. Küfür sözleri çoğu zaman argo ve hakaret kavramlarıyla karıştırılmaktadır. Dolayısıyla her şeyden önce küfrün tanımının doğru bir şekilde yapılması ve onu diğer dil unsurlarından ayıran noktaların üzerinde durulması gerekmektedir. Bu amaçla, ilk bölümde küfrün tanımı yapılacak, sınırları çizilecektir. Daha sonra, söz konusu sicillerdeki belgelerden hareketle Konya ölçeğinde XVIII. yüzyıl Türk insanının neye, ne şekilde küfrettiği ortaya konularak küfür ile cinsiyet ve sosyal konum arasındaki ilişkiden söz edilecektir. Çalışmadan elde edilen veriler yalnız dil açısından değil sosyoloji, halk bilimi gibi çeşitli disiplinler açısından da oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Küfür, Argo, Şer'ie Sicilleri, XVIII. Yüzyıl, Konya.

Abstract

Swearwords, which are said to be perceived as shame by the society while reflecting uncontrollable emotions, constitutes a crime in the legal context. Therefore, some of the documents belonging to the criminal procedure belong to swearing cases. It is difficult to come across the swearwords in written language because it is not welcomed by the society. If you want to examine the place of swearing in Turkish culture from past to present, you should first apply to sharia court records. Sharia court records which are the main records of the Ottoman judicial system provides important information about various aspects of our culture. Language elements such as swearwords are among them. Sharia court records are very important in terms of to learn what the swearwords are inspired by and heading for.

In this study, the swearing cases in the no. 39 and 41 sharia court records of Konya province will be analyzed. The swearwords are often confused with the terms of slang and insults. Therefore, first of all, swearword must be defined correctly and the issues that distinguish it from other language elements should be emphasized. In accordance with this purpose, the first section will describe the swearing and its limits will be revealed. Then, based on the documents in the said sharia court records, in the sample of Konya the connection between swearing and gender and social status will be discussed by revealing what and how the Turkish people swore. The outcomes obtained from the study are important not only in terms of linguistic but also in various fields such as sociology and folklore.

Key Words: Swearword, Slang, Sharia Court Records, Eighteenth Century, Konya.

* Bu çalışma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalında hazırlanmakta olan "Şer'ie Sicillerinin Söz Varlığı (XVIII. Yüzyılın Başlarına Ait Konya Şer'ie Sicillerine Göre)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

0. Giriş

Kadı sicilleri olarak da adlandırılan şer'îye sicilleri; Osmanlı Devleti'nde kadılar tarafından düzenlenen farklı türlerdeki hukuk belgelerinin ve merkezî yönetim tarafından iletilen ferman, buyuruldu gibi evrakın yer aldığı defterlerdir. Şer'îye sicilleri; yalnız Türk hukuku için değil tarih, iktisat, sosyoloji, halk bilimi gibi farklı disiplinler için de oldukça önemlidir. Türk dili, tarihi ve kültürü açısından çok çeşitli veriler sunan şer'îye sicillerinin Türk kültürünün temel kaynaklarından olduğunu söylemek mümkündür.

Küfürler, çoğunlukla yoğun bir öfke anında ağızdan dökülen sözlerdir. Onları dilin diğer sözlerinden ayıran en temel özellik, sosyolojik açıdan “ayıp” ve dinî açıdan da “günah” kabul edilmeleridir. Toplum huzuruna ve insan onuruna yönelik sözlü bir saldırı şeklinde görülmesinin doğal bir sonucu olarak küfür, hukuki açıdan da suç teşkil eder. Bütün bunların yanında, küfür dile ait bir unsurdur. Dolayısıyla, küfür ve küfrün tarihi de dil biliminin konusudur. 1701-1702 yıllarını içeren 39 ve 1703-1704 yıllarına tarihlenen 41 Numaralı Konya Şer'îye Sicilleri'nde yer alan küfür davalarından hareketle, XVIII. yüzyıl başlarında Konya ili örneğinde Türk insanının ne şekilde küfrettiğinin tespit edilmesi bu konuda ilgi çekici bulgular ortaya koyabilir. Bu çalışmada, adı geçen iki şer'îye sicilindeki 20 adet küfür davası incelenecek; küfrederken hangi kelimelerin kullanıldığı, küfür ile cinsiyet ve sosyal statü arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı tartışılacaktır.

1. Küfür ve Diğer Kavramlar

Burada “küfür” kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için onunla çeşitli yönlerden karıştırılabileceğini düşündüğümüz bazı kavramlardan da söz edilecektir. Türkçe Sözlük'te “Sövme, sövmek için söylenen öz, sövğu” olarak tanımlanan küfrün “Tanrı'nın varlığı ve birliği gibi dinin temellerinden sayılan inançları inkâr etme” (TDK 2011: 1555) şeklindeki dinî ve ikincil anlamı bu çalışmanın konusu dışındadır.

Küfrün tarih boyunca yöneldiği iki temel alan din ve insan bedenidir (Mohr, 2015: 285). Küfür, bu iki kaynaktan beslenen kendine has bir dile sahiptir. “Küfür, sahip olduğumuz olumlu-olumsuz aşırı duyguları ifade etmede en güçlü kelimelerdir¹” tanımını yapan Mohr; dili bir alet kutusuna, küfrü ise çekice benzeterek bu tanımı şöyle somutlaştırır: Bir alet kutusundaki pek çok aletle çivi çakmak mümkündür ama bunun en kısa ve etkili yolu çekiç kullanmaktır (2015: 31). Küfür sözlerinin muhataplarında yarattığı rahatsızlık, “sözün gücü”nün en açık göstergesidir. Bu rahatsızlık çoğu zaman öylesine büyük boyutlara ulaşır ki küfür, hukuki bir davanın konusu olabilir.

Küfür konusu ele alınırken kendisinden söz edilmesi gereken kavramlardan ilki *argodur*. Öyle ki ülkemizde küfür üzerine yapılan monografik çalışmaların az olmasının nedenlerinden biri de küfür sözlerinin argo içinde değerlendirilmesidir (Akar 2014: 29). Argo, genellikle genel dilin söz dizimi kurallarından yararlanan ancak kendine özgü söz varlığıyla ondan ayrılan ve belirli meslekler veya topluluklar tarafından kullanılan özel dildir (Toklu 2011: 143). Bu tanım, Aktunç'un *alan argosu* tanımıyla örtüşmektedir (2010:16). Aktunç, alan argolarının söz varlığının zaman içerisinde oluşturduğu toplam söz varlığı ve buna dayalı konuşma biçimini ise *genel argo* olarak tanımlar ve konu üzerinde bir sınıflandırmaya gider (2010: 16). Toplumda argo için kullanılan “kaba dil” ifadesi dil bilimi açısından oldukça yetersiz bir tanımdır. Resmî bağlamda

¹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere, küfür yalnızca olumsuz duyguların dışı vurumunda kullanılmaz. Çok daha nadir de olsa insanların neşeli ve keyifli anlarında da küfür sözlerine başvurduğu görülmektedir. Ancak bunların hukuki bir davaya konu olması pek mümkün değildir. Yazının hareket noktası şer'îye sicilleri olduğundan küfrün bu yönü üzerinde durmayacağız.

kullanımı hoş karşılanmasa da argo, rahatsız edicilik açısından küfürden çok daha hafif bir dil sapmasıdır (Demirci 2014: 299). Moore, küfür ve argo ilişkisini ele aldığı yazısında; küfür sözlerini bir gruba has olmaması, çoğunlukla uzun bir tarihî arka planının bulunması ve süreklilik göstermesi, anlam bakımından belirli kültür değerleriyle ilişkili olması ve bu bağ dolayısıyla da tabu kabul edilmesi gibi noktalarda argodan ayırır (2012: 171). Argo, açık bir durumu gizlerken küfür, gizli olanı açığa çıkarmaktadır (Akar 2014: 31).

Küfür konusu ele alındığında üzerinde durulması gereken bir diğer kavram da *hakarettir*. Türkçe Sözlük'te birincil olarak "Onur kırma, onura dokunma" ve ikincil olarak ise "Küçültücü söz veya davranış" (TDK 2011:1027) şeklinde tanımlanan hakaret, söz haricinde eylemi de içermesi yönüyle küfürden ayrılır. Söz boyutunda bu iki kavramın arasındaki fark ise, küfürün kaynağını çoğunlukla din ve insan bedeninden alan ayrı bir dil geliştirmesinden ileri gelir. Onur kırıcı olması, hakareti de küfür gibi hukuki bir davanın konusu yapabilir.

2. 39 ve 41 Numaralı Şer'iyeye Sicillerinde Küfür Davaları

Bu çalışmaya kaynaklık eden Konya Şer'iyeye Sicilleri, XVIII. yüzyılın hemen başlarına tarihlenmektedir. 39 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicili Prof. Dr. İbrahim Solak ve Prof. Dr. İzzet Sak, 41 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicili ise Prof. Dr. İzzet Sak tarafından transkripsiyon ve dizin şeklinde yayıma hazırlanmıştır². Bahse konu metinlerde, 1701-1702 yıllarını kapsayan 39 numaralı sicilde 11 ve 1703-1704 yıllarına ait 41 numaralı sicilde de 9 olmak üzere toplamda 20 küfür davası tespit edilmiştir. "Küfür"ün dinî boyutta başka bir anlamının da olduğunu söylemiştik. Şer'i temele dayanan Osmanlı hukuk belgelerinde küfür için çoğunlukla "şetm" tabirinin kullanılması da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Küfürün öfke ile olan yakın ilişkisi zaman zaman sözlü müdahalenin ötesine geçilmesine sebep olmaktadır. Bu gibi durumlarda küfürün başka suç unsurları ile bir arada bulunduğunu görmekteyiz. 39 ve 41 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicilleri'ne yansıyan küfür davalarının bazılarında darp (Nu.39: 17/1, Nu.39: 17/2, Nu.39: 25/2, Nu.39: 40/1, Nu.41: 133/2, Nu.41: 150/2, Nu.41: 201/1), bazılarında da tehdit (Nu.39: 16/1), yol kesme (Nu.39: 195/2) ve sû-i hâl (Nu.41: 150/3) gibi başka suç unsurları eşlik etmektedir. Kayıtlara küfür davası olarak yansıyan bazı evrakta ise dava konusunun küfür değil hakaret ve beddua olduğu görülmektedir (Nu.39: 145-3).

Adı geçen belgelerde yer alan küfür davalarını çeşitli açılardan inceleyebilmek için bir tablo düzeninde görmek yararlı olacaktır:

Küfreden	Muhatap	Küfürün Şer'iyeye Sicilindeki Görünümü	Belge Numarası ve Adı	Sicil Numarası
'İvaz bin Abdullah	Hasan Çelebi ibn el-Hâc Şa'bân	"... ağzıma, 'avratıma ve vâlideme zinâ lafzıyla şetm iderek seni katl ideyim ve kanını içeyim diyerek palta ile üzerime hücûm eyledi."	16-1 / Küfür ve Tehdid	39
Mustafâ bin Beg ibn 'Osmân Beşe	Nebi bin Halil Beşe	"...beni değnek ile darb ve vâlideme zinâ lafzıyla şetm idüp ve beni karye-i mezbûre subaşısına habs itdirmişdür."	17-1 / Darb ve Küfür	39

² Yapılan alıntılarda söz konusu yayınlardaki okuyuş esas alınmıştır. Eserlerin transkripsiyonuna müdahale edilmemiştir.

Mehmed bin Velî	'Osmân bin 'Abdurrahman	"...beni darb idüp ve ağzıma ve 'avratıma zinâ lafzıyla şetm eyledi."	17-2 / Darb ve Küfür	39
'Osmân bin Mehmed	Mustafâ bin el-Hâc Ramazân	"...değnek ile beni darb ve ağzıma ve ağzıma ve îmânıma zinâ lafzıyla şetm eyledi."	25-2 / Darb ve Küfür	39
İsmâ'il Beşe ibn Mehmed ve zevcesi Safiye bint-i Hasan	'âyşe bint-i 'Alî	"...beni yediyle ve ayağıyla darb idüp ve mezkûre Safiye beni taş ile darb ve kahbe ve rusbu deyu şetm idüp ve saçımı yolmuştur."	40-1 / Küfür ve Darb	39
Ramazân Beşe ibn Mustafâ	'Abdullah bin İbrâhîm	"...benim ağzıma ve 'avratıma zinâ lafzıyla şetm itmiştir."	65-1 / Küfür	39
Mustafâ bin 'İvaz	es-Seyyid Mustafâ bin Süleymân	"...bana puşt lafzıyla ve vâlideme zinâ lafzıyla şetm eyledi."	85-1 / Küfür	39
Degirmenci Mehmed bin Ahmed	es-Seyyid Hüseyin Çelebi ibn es-Seyyid Hasan	"...bana la'net senden hırsıza ve la'net senden kâfire ve la'net senden cehûda didi."	145-3 / Küfür	39
Receb Beşe bin el-Hâc Satı	Ahmed bin Mehmed	"...benim ağzıma ve 'avratıma zinâ lafzıyla şetm idüp bindiği atının eyvânını çıkarup beni darb ve bıçak çıkarup üzerime hücûm itmiştir."	195-2 / Yol Kesme ve Küfür	39
Seyyid 'Abdülfettâh bin Seyyid 'Abdî	es-Seyyid 'Alî Çelebi bin Süleymân	"benim ağzıma zinâ lafzıyla şetm itmiştir."	228-2 / Küfür	39
Şerîfe bint-i Ahmed	Ahmed Halife bin Himmet	"...bana pezevenk deyu şetm eyledi."	31-2 / Küfür	41
Süleyman Çelebi ibn Ahmed Ağa	'Alî bin Mehmed	"...benim ağzıma ve 'avratıma ve dîn ve îmânıma zinâ lafzıyla şetm itmiştir."	33-3 / Küfür	41
Râbi'a ibnite el-Hâc 'Osmân	'Ömer Çelebi ibn Musâ	"...bana ağzına necâset ilkâ ideyim deyu şetm eyledi."	117-2 / Küfür	41
Hüseyin Ağa ibn Seydî	Ahmed Ağa ibn Hamdî (mutasarıf)	"... beni bi bi-gayr-ı hak topuz ile darb ve elfâz şeni'a ile şetm itmiştir."	133-2 / Darb ve Küfür	41
Hasan ve 'Alî ebnâ Mevlûd	Hüseyin bin Mustafâ (mübâşir)	"... şütüm-ı galıza ile şetm ve değnek ile darb itmiştir."	150-2 / Darb ve Küfür	41
Hasan bin Halîl	Râziye bint-i Bayram	"...kahbe ve rusbu senin karındaşın 'Abdurrahman'a benim karındaşım Murâd livâta itmiştir."	150-3 / Küfür ve Sû-i Hâl Soruşturması	41

Halîl Beg ibn 'Abdulkerîm	Mehmed bin İsmâ'îl ve zevcesi Râziye bint-i Süleymân	"...kahbe ve rusbu ve sâ'ir elfâz-ı kabihâ ile şetm itmişdir."	164-3 / Darb ve Küfür	41
Mehmed Beşe ibn 'Alî	İsmâ'îl Çelebi ibn 'Osmân Beşe	"...ağzıma ve 'avratıma zinâ lafzıyla şetm eyledi."	198-2 / Küfür	41
Hâfız Mehmed Efendi ibn Ramazân	El-Hâc Mahmûd bin Mevlûd	"...hidmetimde olan zimminin yakasın yıتماğلا [...] bana dibimizden bırağacakdı(?) didi."	201-1 / Darb ve Küfür	41

1.Tablo: 39 ve 41 Numaralı Şer'îye Sicilleri'nde Yer Alan Küfür Davaları

2.1. Küfrün 'Söz'ü

Toplum tarafından ayıp kabul edilmeleri, küfür sözlerinin özellikle yazı dilindeki görünürlüklerini son derece sınırlı hâle getirmiştir. Dilde bu tür sözler çoğunlukla ya örtmece kullanılarak ya da başka dillerden alınan eşanlamlıları ile yani yumuşatılarak ifade edilir (Akar, 2014: 32, Demirci, 2014: 303) Bu, algılamayı değiştirmeye yönelik bir anlatım tarzıdır (Demirci, 2008: 22). Küfür sözlerinin şer'îye sicillerinde ifade edilişleri de hayli dikkat çekicidir. Belgeyi düzenleyen kadı, dava konusu olayın resmî kayıtlara bütün açıklığıyla yansımaları sağlamalıdır. Buna karşılık, yukarıda sayılan sebeplere ek olarak sahip olduğu dinî ve idari kimliğin ağırlığı da onu küfürleri apaçık kaleme almaktan meneder.

Muhatapların dinî inancına sövülmesi de dikkat çeken bir başka noktadır. İncelenen belgelerdeki şahıs adlarından anlaşıldığı üzere küfreden de muhatabı da aynı dinî topluluğa mensuptur, her iki taraf da Müslüman'dır. Doğan'ın da vurguladığı gibi taraflardan birinin karşısındakinin dinini ve imanını hedef alması, küfrün "ötekileştirici" karakterinin en açık delilidir. Yani, küfreden muhatabını kendisinden her yönüyle soyutlamıştır. Öyle ki kendisi için de hassas ve önemli olan birtakım değerlere bir başkası söz konusu olduğunda saldırmaktan çekinmez (2016: 417). Ele alınan belgelerde örneklerini gördüğümüz aile bireylerinin ve kutsallarının hedef alınması bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Konya'nın 39 ve 41 numaralı şer'îye sicillerinde yer alan küfür sözleri konuları bakımından bir sınıflandırmaya tâbi tutulursa karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Küfrün Konusu	Sicil ve Belge Numarası
Cinsellikle İlgili Küfürler	Nu.39:16/1, Nu.39:17/1, Nu.39:17/2, Nu.39:17/2, Nu.39:25/2, Nu.39:85/1, Nu.39:195/2, Nu.39:228/2, Nu.41:33/3, Nu.41:150/3, Nu.41:198/2.
Değer Yargıları ile İlgili Küfürler	Nu.39:40/1, Nu.39:85/1, Nu.39:145/3, Nu.41:145/3, Nu.41:31/2, Nu.41:150/3, Nu.41:164/3.
Dinle İlgili Küfürler	Nu.39:25/2, Nu.41:33/3
Boşaltım ile İlgili Küfürler	Nu.41:117/2,
Diğer	Nu.41:133/2, Nu.41:150/2, Nu.41:201/1

2.Tablo: İlgili Şer'îye Sicillerinde Geçen Küfürlerin Konuları Bakımından Sınıflandırılması

İncelenen küfür davalarının %55'i cinsellikle ilgili küfür sözleri içermektedir. Bu davaların bazılarında cinselliğe ek olarak din ve toplumsal değer yargıları ile ilgili küfürler de yer almaktadır (Nu.39:25/2, Nu.39:85/1, Nu.41:33/3, Nu.41:150/3). Sıklık bakımından cinsellikle ilgili küfürleri değer yargıları üzerine edilenler takip etmektedir. İlgili davaların %35'inin konusunu toplumun değer yargıları ile ilgili küfürler oluşturmaktadır. Muhatabın dinî inancının hedef alınması da davalarda rastlanan bir diğer konudur. Tek bir örnekte de küfür sözünün kaynağının boşaltım olduğu görülmüştür (Nu.41:117/2). Ele alınan belgelerin bazılarında küfür sözünün içeriğinden bahsedilmemiş, bunun yerine "elfâz şeni'a" ve "şütüm-ı galizâ" ifadeleri kullanılmıştır (Nu.41:133/2, Nu.41:150/2). Bir belgedeki (Nu.41:201/1) küfür sözü tam olarak okunamamıştır. Din ile ilgili küfürlerin her ikisinin de "zinâ lafzıyla" söylendiği ve değer yargıları üzerine edilen küfürlerin bazılarının yine cinsellik çağrışımı yaptığı göz önünde bulundurulduğunda (Nu.39:40/1, Nu.41:31/2, Nu.41:150/3, Nu.41:164/3) küfür alanının tartışılmaz hâkiminin cinsellik olduğu açık bir biçimde görülmektedir.

2.2. Küfür-Cinsiyet İlişkisi

Küfür sözleri, dil-cinsiyet ilişkisi üzerine çok şey anlatır. Gerek kullanım sıklığı, gerekse küfür tercihleri bakımından kadın ile erkek farklılaşmaktadır.

Toplumdaki genel kanaat kadınların küfre erkeklerden daha az başvurduğu yönündedir. 39 ve 41 Numaralı Konya Şer'îye Sicilleri'ndeki veriler de bu kanıyı destekler niteliktedir³. Mahkemelere yansıyan 20 davanın yalnızca üçünde kadınlar davalı konumundadır (Nu.39:40/1, Nu.41:31/2, Nu.41:117/2). Bu davaların ilkinde, davalı Safiye iddiaya göre eşi İsmail Beşe ile birlikte hareket etmiştir. Küfrün yöneldiği kişi ise yine bir kadındır (Ayşe). Diğer iki davada ise kadınlar erkekleri hedef almıştır. Ele alınan belgelerde kadınların davacı konumunda olduğu örnekler de mevcuttur (Nu.39:40/1, Nu.41:150/3, Nu.41:164/3).

Bahse konu küfürler incelendiğinde kadınlara yöneltilen küfürlerin temelinde "iffet" kavramı yer almaktadır. İster erkek isterse kadın olsun, davalılar bir kadını hedef aldığı muhatabının "düşkün" olduğunu ifade eden sözler sarf etmiştir. Kadının bir erkeği hedef aldığı örneklerin birinde, küfrün çıkış noktası ahlâk ve cinsellik değil "boşaltım"dır (Nu.41:117/2). Nu.41:31/2'de ise Şerife, Ahmed Halife'yi kadınlara yöneltilen küfürlere paralel şekilde ahlâksızlıkla itham etmiştir.

Muhatabın da küfredenin de erkek olduğu durumlarda çoğunlukla cinsellik kaynaklı küfürlere rastlanmaktadır. Belgelerde "zinâ lafzıyla" şeklinde verilen ifadelerde küfür genellikle anne, eş gibi muhatabın kadın yakınlarına yönelmektedir. Yine zinâ lafzıyla erkek muhatabın ağzına küfredilmesi de sıkça rastlanılan bir durumdur.

2.3. Küfür-Sosyal Konum İlişkisi

Küfür, varlık sahasını daha ziyade sözlü dilde bulur. Daha önce de belirtildiği gibi, yazı dilinde hele ki resmî belgelerde küfrün herhangi bir süzgeçten geçmeksizin kaleme alınması pek mümkün

³ Bu veriye karşıt olarak; XVIII. yüzyıl Osmanlı toplumunda din ve geleneğin çok daha baskın olduğu gibi gerekçelerle kadınlar arasındaki olayların mahkemelere yansımaya sıklığının düşük olduğu, dolayısıyla şer'îye sicillerindeki bu verinin gerçeği yansıtmayacağı söylenebilir. Bu noktada, çalışmanın yöntemi gereği yalnızca kadı mahkemelerine yansıyan davalardan hareket ettiğimizi tekrar hatırlatırız.

değildir. İncelenen davalarda da kadının dava konusu küfrü çoğunlukla “zinâ lafzıyla şetm etmek”, “ağzına necâset ilkâ ideyim demek” gibi birtakım ifadelerle sansürlemiştir. İki belgede ise sansürün daha büyük boyutta olduğu dikkat çekmektedir (Nu.41: 133/2, Nu.41: 150/2). Kadı, bu kayıtlarda küfrün lafzına dair öncekilerin aksine hiçbir bilgi vermemiş, “elfâz şeni'a” ve “şütûm-ı galîzâ” ifadeleriyle yetinmiştir. Bu iki belgede dikkati çeken nokta; küfrün muhatabı olduğu iddia edilen Ahmed Ağa ibn Hamdî'nin mutasarrıf, Hüseyin bin Mustafâ'nın ise mübâşir⁴ olduğunun belirtilmesidir. Her iki şahsın da kamu görevlisi olması, küfür devleti temsil eden kişilere yöneldiğinde sansürün derecesinin arttığını düşündürmektedir. Ancak, ele alınan sicillerde bu duruma örnek gösterilebilecek belge sayısı yalnızca ikidir. Söz konusu tespit başka örneklerle de desteklenirse bu düşünce kuvvet kazanacaktır. Bu durumun ortaya koyduğu bir diğer sonuç ise şudur: Küfür, zengin-fakir; kamu görevlisi-vatandaş ayırt etmeksizin herkese yönelebilir. Bir başka deyişle, küfür statü tanımaz.

3. Sonuç

Dinlerin “günah”, toplumun “yasak”, hukukun ise “suç” kabul ettiği küfür sözleri, aslında kültür, tarih, sosyoloji, psikoloji gibi konularda son derece ilginç veriler ortaya koymaktadır. Herhangi bir fiziki müdahale olmaksızın tek başına küfrün bir dava konusu olabilmesi, muhatabını ne denli yaraladığının bir göstergesidir. Bu yönüyle küfür, “sözün gücü”nü bütün açıklığıyla yansıtan bir dil unsurudur.

Ele alınan davalara konu olan küfürlerin çoğunluğunu cinsellikle ilgili küfürler (%55) oluşturmaktadır. Toplumun değer yargıları üzerine edilen küfürler ise %35'lik oranla ikinci sırayı almaktadır. Din ve boşaltım da küfre konu olduğu tespit edilen diğer başlıklardır.

Küfür “eril” bir dile sahiptir. Söz gelimi, kadınlara yöneltilen küfürlerin namus, iffet konuları üzerinde yoğunlaştığı görülürken erkekleri hedef alan küfürler içinse aynı şey söylenemez. Erkekler kendi aralarındaki küfürleşmelerde bile muhataplarının yanı sıra birbirlerinin eşlerini, annelerini hedef almaktadırlar. Bunlar ataerkil toplum düzeninin dile yansıyan boyutu olarak görülebilir. Ele alınan belgelerin yalnızca üç tanesinde kadınların küfrettiği iddiasına rastlanmıştır. Bu da iki şer'îye sicilindeki küfür davalarının %15'ine denk gelmektedir.

Küfrün karakteristik özelliklerinden biri de “ötekileştirme”dir. Anne, eş, din gibi herkesçe değerli ve kutsal olana yönelebilmesi; ancak küfredenin muhatabını her yönüyle kendisinden ayırdığının (tanrısını başka bir tanrı, kutsalını değersiz saydığı) bir ifadesi olabilir.

Dilin bu saldırgan unsuru; kırıcı oluşu, kişi ve toplumların kutsal değerlerini dahi hedef alabilmesi yönüyle kural tanımaz bir karaktere sahiptir. İncelenen sicillerde de görüldüğü gibi toplumda saygın kabul edilen meslek erbabına, statü sahibi kişilere de yönelebilmesi küfür sözlerinin bu asi karakterinden kaynaklanmaktadır. Küfür için sınır yoktur.

39 ve 41 Numaralı Konya Şer'îye Sicilleri'ndeki küfür davaları, Türk insanının XVIII. yüzyıldaki küfür kullanımını ortaya koymaktadır. Bu tip çalışmaların artzamanlı ve farklı disiplinlerden çalışmalarla desteklenmesi, geçmişten günümüze Türk toplumu hakkında önemli bilgilerin gün yüzüne çıkmasını sağlayacaktır.

⁴ Mübâşir, burada mahkeme görevlisi olmayıp “Tanzimat”tan önce devlet tarafından gönderildiği yerde devlet adına iş yapmaya yetkili olan kimse” (Kubbealtı Lugatı, <http://lugatim.com/>) anlamındadır.

Kısaltmalar

Nu.39: 39 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (Solak, İbrahim ve İzzet Sak (2016). *Konya Kadı Sicili 39*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları).

Nu.41: 41 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (Sak, İzzet (2016). *Konya Kadı Sicili 41*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.)

TDK: Türk Dil Kurumu.

Kaynaklar

Basılı Kaynaklar:

Akar, Ali (2014). "Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri". *Dil Araştırmaları*, S.14, s.27-33.

Aktunç, Hulki (2010). *Büyük Argo Sözlüğü (Tanımlarıyla)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Demirci, Kerim (2014). *Türkoloji İçin Dilbilim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Doğan, Cem (2016). "Evil Be to Him Who Thinks Evil: Three Cases of Swearing from İstanbul Court Registry in the Context of Gender Construction". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXXI / 2, s. 405-420.

Mohr, Melissa (2015). *Küfür Etmenin Kısa Tarihi*. çev. Zeynep Dörtok Arpacı. İstanbul: Aylak Kitap.

Moore, Robert L. (2012). "On Swearwords and Slang". *American Speech*, Vol. 87, No. 2, s.170-189.

Toklu, Osman (2011). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Solak, İbrahim ve İzzet Sak (2016). *Konya Kadı Sicili 39*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Sak, İzzet (2016). *Konya Kadı Sicili 41*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

İnternet Kaynakları

Kubbealtı Lugatı: <http://lugatim.com> (Erişim Tarihi: 20.09.2019)